

Analyse | kraka

8. februar 2019

Tid på arbejdsmarkedet og beskæftigelsesomfang gennem livet for 60-årige

Af Jesper Kühl, Christian Lund Sørensen og Amanda Egelund-Müller

I denne analyse opgøres arbejdsmarkedstilknytningen for 60-årige danskere ved to forskellige mål: Antallet af år i beskæftigelse samt antal år siden afslutning af højeste fuldførte uddannelse. Formålet er at vurdere objektive kriterier for af Socialdemokraternes udspil om differentieret tilbagetrækningsalder baseret på antal år på arbejdsmarkedet.

- Socialdemokratiets udspil er upræcist omkring objektive kriterier for tidlig folkepension. Som tilnærmede mål for arbejdsmarkedstilknytning ser vi i denne analyse på beskæftigelse over livsforløbet og antal år siden uddannelse. Samtidig påpeges det, at det kan være vanskeligt at indarbejde fx ledighedsperioder, barsel mv. i en historisk opgørelse af arbejdsmarkedstilknytning.
- 60-årige med korte- og mellemlange videregående uddannelser har sammen med personer med erhvervsfaglige uddannelser været længst tid i beskæftigelse, godt 30 år. 60-årige med højest grundskole har været i beskæftigelse i godt 25 år.
- Fordelt på mere detaljerede uddannelser har finansuddannede, KVVU'ere inden for politi og forsvar samt elektronik og procesoperatører været længst tid i beskæftigelse, i alt 37 år. I bunden af listen findes 60-årige uden uddannelse, LVU'ere inden for sundhedsvidenskab (u.n.a.) samt KVVU'ere inden for kommunikation og formidling.
- 60-årige mænd har været i beskæftigelse i godt 1½ år længere end de jævnaldrende kvinder, hvilket ikke alene kan forklares af kvinders barselsorlov. En tilbagetrækningsalder bestemt af antal år i beskæftigelse og på barsel vil derfor sandsynligvis betyde, at mændene kan trække sig tilbage tidligere end kvinderne.
- 60-årige, hvis højeste fuldførte uddannelse er grundskole, har ikke overraskende haft længst tid efter fuldført uddannelse, i alt godt 43 år. LVU'ere og bachelorer har kortest tid siden afslutningen af deres uddannelse. Der er dog ingen garanti for, at personer har været erhvervsaktive siden fuldført uddannelse.

Kontakt

Analysechef
Jesper Kühl
Tlf. 3117 2847
E-mail jk@kraka.org

Socialdemokratiets udspil om tidlig folkepension

1. Indledning

Socialdemokratiet har præsenteret et udspil, hvor de ønsker at ”indføre en ny ret til tidlig folkepension for de mest nedslidte – og dem, der har været længst på arbejdsmarkedet”. En række centrale principper i udspillet er, at tidlig folkepension skal

- målrettes ”personer, som har været mange år på arbejdsmarkedet og som tidligt startede med at arbejde”,
- baseres på objektive kriterier, og
- kunne tilfalde mænd og kvinder ligeligt, dvs. perioder med barsel og deltid skal medregnes.

Notat ser på objektive kriterier for personer tæt på pension

For at kaste lys over både mulighederne for og konsekvenserne af at opstille objektive kriterier for målretningen af tidlig folkepension ser dette notat på en række overordnede opgørelser for beskæftigelsesomfang og tid siden fuldført uddannelse for personer tæt på pensionsalderen. Beskæftigelsesomfang er et samlet mål for arbejdsmarkedstilknytning, mens tid siden afsluttet uddannelse er et mål for tid på arbejdsmarkedet. Opgørelserne er baseret på registerdata fra Danmarks Statistik.

Opdeling på uddannelsesniveau

Socialdemokratiets udspil og den efterfølgende diskussion i offentligheden har i høj grad været præget af forskelle på tværs af uddannelsesniveauer. Opgørelsen opdeles derfor på forskellige uddannelsesniveauer og -retninger.

Fokus på 60-årige pga. tidlig tilbage-trækning og data

Folkepensionsalderen er i dag 65½ år (pr. 1.januar 2019). Fokus på 60-årige personer skyldes, at en opgørelse for ældre aldersgrupper vil være præget af, at nogle personer allerede har trukket sig tilbage fra arbejdsmarkedet med bl.a. efterløn, og at datakvaliteten er ringere for ældre aldersgrupper. Af disse to årsager er det mere retvisende at se på 60-årige frem for fx 65-årige.

Opgørelser langt tilbage i tid har større usikkerhed

Personer, der i dag er 60 år, kunne starte deres arbejdsliv i 1974, hvor datadækning og -kvalitet for den individuelle arbejdsmarkedstilknytning stadig var mangelfuld, jf. Boks 1. Opgørelsen er derfor behæftet med større usikkerhed end registeranalyser, der kan foretages på nyere data. Der henvises også til svar på Finansudvalgets spørgsmål 211 af 19.marts 2018, hvor der også redegøres for de datamæssige udfordringer ved opgørelse af arbejdsmarkedstilknytning på individuelt niveau langt tilbage i tid.

Boks 1 Beregning af historisk arbejdsmarkedstilknytning på baggrund af ATP mv.

Beskæftigelsesomfang beregnes som gennemsnitlig længde af beskæftigelse indenfor hver uddannelsesgruppe. Beregningerne af historisk beskæftigelsesomfang er baseret på indberetninger af ATP-bidrag. ATP-ordningen trådte i kraft 1. april 1964. Formålet med ordningen er at udbetale tillægspension til pensionerede lønmodtagere m.fl. Ordningen finansieres ved, at arbejdsgivere m.fl. kvartalsvis indbetaler et fast beløb for hver medarbejder. Virksomheder betaler 1/3 af det fulde bidrag, for lønmodtagere med 9-17 timers beskæftigelse, 2/3 for lønmodtagere med 18-26 timers beskæftigelse og fuldt bidrag for lønmodtagere med mere end 27 timers beskæftigelse.

Danmarks Statistik beregner en årlig erhvervs erfaring baseret på ATP-indberetningerne for personer mellem 16 og 66 år med mindst 9 timers beskæftigelse i ugen. Opgørelsen omfatter personer, der karakteriseres som ledere, lønmodtagere, ledige mfl. Evt. ledighed inden for året indgår ikke i opgørelsen

af erhvervs erfaringen. Opgørelsen er afgrænset til danske statsborgere, da dansk statsborgerskab som hovedregel er en betingelse for folkepension.

Erhvervs erfaring i udlandet medregnes ikke, derfor kan erhvervs erfaringen for personer med længere udlandsophold kan være undervurderet. Opgørelsen er behæftet med usikkerhed som følge af eventuelle forskydninger i arbejdsgivernes indbergningsmønstre og ændringer i udbredelsen af de forskellige bidrags satser i den offentlige sektor.

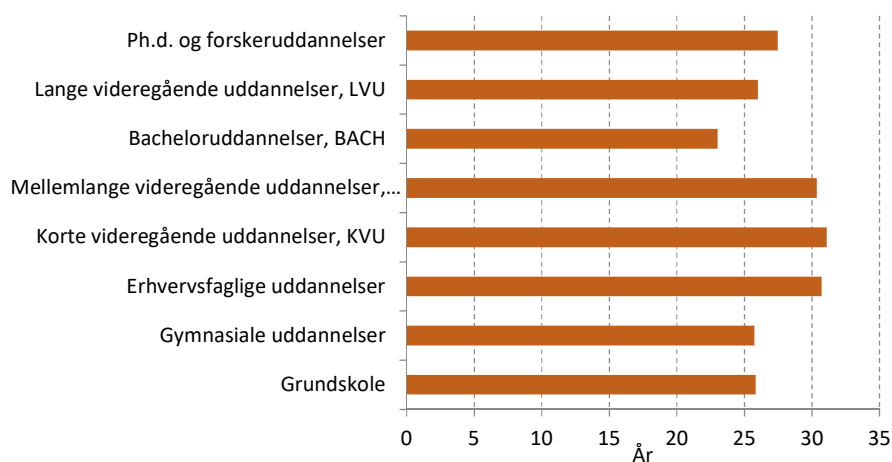
Den aktuelle opgørelse ser på personer, der fylder 60 år i 2016. For perioden 1980 og frem opgøres erhvervs erfaringen i andele af fuldtid, mens den for den tidligere periode (1964-79) kun opgøres i hele år. Det indebærer større usikkerhed om erhvervs erfaringen for den tidligere periode.

**Erhvervsfaglige,
KVU og MVU har ar-
bejdet mest**

2. Beskæftigelse historik for uddannelsesgrupper

Blandt 60-årige i 2016 har personer med en kort- eller mellemlang videregående uddannelse (hhv. KVU og MVU) samt personer med erhvervsfaglige uddannelser i gennemsnit haft godt 30 års beskæftigelse igennem arbejds livet, jf. Figur 1. Både personer med grundskole eller gymnasie som højeste fuldførte uddannelse samt personer med lange videregående uddannelser (LVU) har arbejdet mindre igennem arbejds livet. I opgørelserne indgår alle typer af beskæftigelse, herunder også beskæftigelse som led i uddannelsen.

Figur 1 Beskæftigelse på tværs af uddannelsesgrupper, 60-årige, 2016

Anm.: Opgørelsen omfatter personer, der fylder 60 år i løbet af 2016 og dækker beskæftigelse i perioden fra 1964 og frem. Uddannelse er højeste fuldførte uddannelse. Beskæftigelse er baseret på ATP-indbetalinger, er angivet i fuldtidsår, og omfatter ikke ledighed mv., jf. Boks 1.

Kilde: Egne beregninger på baggrund af Danmarks Statistik.

Meget forskellige uddannelser i både top og bund

En mere detaljeret opgørelse af hhv. de højeste og laveste for de 60-årige viser, at både top og bund af skalaen består af meget forskellige typer af uddannelser, jf. Tabel 1. Mest beskæftigelse i arbejdslivet udviser 60-årige med finansuddannelser fra banker og forsikringsbranchen, samt uddannede inden for politi og forsvar, herunder polititjenestemænd. Mindst beskæftigelse i løbet af arbejdslivet har 60-årige uden en dokumenteret uddannelse.

Tabel 1 Beskæftigelse for højst og lavest rangerede uddannelser

Højeste 10	År	Laveste 10	År
Finansuddannelser	37	Ingen uddannelse Indv.udd	6
Politi og forsvar u.n.a, KVVU	37	Sundhedsvidenskab u.n.a, LVU	7
Elektronik- og procesoperatører mv.	37	Kommunikation og formidling u.n.a, KVVU	8
Radiograf, MVU	36	Naturvidenskab u.n.a, LVU	9
Omsorgsarbejde, videreudd., MVU	36	Bildende kunst, LVU	10
Fængselsvæsnet, KVVU	36	Humanistisk u.n.a, LVU	10
Lager-, havne- og terminaludd.	36	Politi og forsvar u.n.a, LVU	10
Administrationsøkonom mv., MVU	36	Teknisk u.n.a, KVVU	10
Industrioperatører og produktører	35	Andre udenlandske gymnasiale udd.	11
Administrationsøkonom mv., KVVU	35	Samfundsfaglig, Økonomisk-Merkantil u.n.a., MVU	11

Anm.: u.n.a betegner "uden nærmere angivelse".

Kilde: Egne beregninger på baggrund af Danmarks Statistik.

Beskæftigelse for håndværksfag

En særlig interesse i debatten om tidlig folkepension har knyttet sig til håndværksfagene. 60-årige med typiske håndværksuddannelser som tømrer, murer eller maler har været i beskæftigelse i løbet af arbejdslivet mellem 26 og 31 år, jf. Tabel 2.

Tabel 2 Beskæftigelse, håndværkerfag mv.

	År
Snedker og maskinsnedker mv.	31
VVS-teknik	31
Tømrer mv.	31
Slagter mv.	31
Murer	28
Bygningsmaler	26

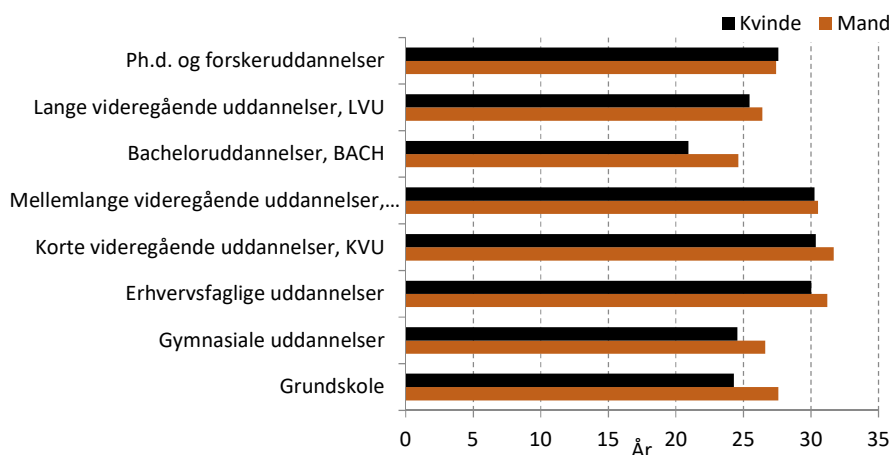
Kilde: Egne beregninger på baggrund af Danmarks Statistik.

3. Beskæftigelseshistorik for mænd og kvinder

Mere beskæftigelse gennem livet for mænd end for kvinder

I gennemsnit har 60-årige mænd været i beskæftigelse i godt 1½ år længere end 60-årige kvinder. For stort set alle uddannelsesniveauer har mændene arbejdet længere end kvinderne, jf. Figur 2. På tværs af uddannelseskategorier er forskellen mellem mænd og kvinder faldende med uddannelseslængde. For personer med grundskole som højeste uddannelse har 60-årige mænd oparbejdet godt 3 år mere i beskæftigelse. Blandt 60-årige personer med en erhvervsfaglig uddannelse eller LVU har mænd derimod kun ca. 1 år mere i beskæftigelse end kvinder. Kun for personer med en ph.d. eller forskeruddannelse har kvinder lidt større beskæftigelsesomfang end mænd.

Figur 2 Beskæftigelse på tværs af uddannelsesgrupper, 60-årige, kvinder og mænd, 2016

Anm.: Jf. anm. til Figur 1.

Kilde: Egne beregninger på baggrund af Danmarks Statistik.

Barsel ikke eneste forklaring på forskel i beskæftigelse

Da de betragtede 60-årige kvinder fik deres børn, var barselsordningerne langt mindre attraktive end i dag – mange havde fx højst ½ års barselsorlov eller endnu mindre. Givet at fødselsraten er omkring to børn pr. kvinde, er barselsorlov således ikke nok til fuldt ud at forklare forskellen på mænd og kvinder. Det betyder i praksis, at mænd, hvis der tages udgangspunkt i beskæftigelse og barselsorlov, vil kunne forlade arbejdsmarkedet tidligere end kvinder.

4. Tid siden afslutning af uddannelse

Tid siden uddannelse som mål for arbejdsliv

Arbejdslivet starter typisk, når den ønskede uddannelse er afsluttet. I dette afsnit anvendes derfor tid efter højeste fuldførte uddannelse som et mål for længden af arbejdslivet. Dette mål angiver dog ikke antal år på arbejdsmarkedet præcist, da det også indeholder perioder som fx selvforsørgende eller hjemmegående.

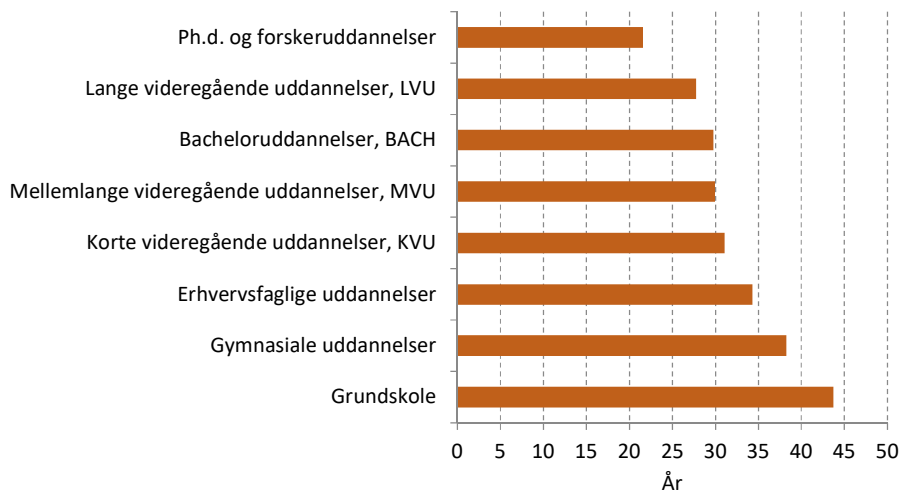
Kort uddannelse = langt arbejdsliv

Ikke overraskende har personer, hvis højeste fuldførte uddannelse er grundskole, den længste tid på arbejdsmarkedet, jf. Figur 3. Med stigende uddannelsesniveau og -længde falder tiden på arbejdsmarkedet. Hvor personer med grundskole har været på arbejdsmarkedet i knap 44 år siden fuldført uddannelse, har personer med en LVU kun knap 28 år på arbejdsmarkedet.

Høj beskæftigelsesgrad for erhvervsfaglige, KVV og MVU

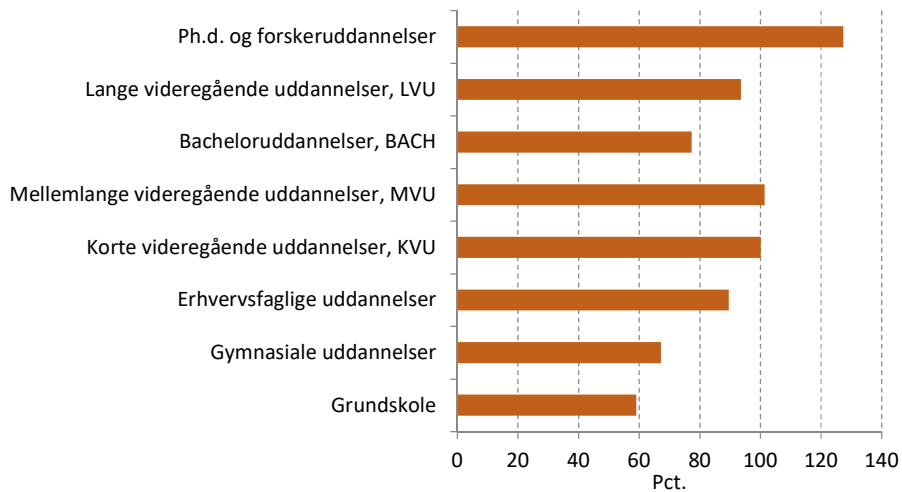
Personer med en erhvervsfaglig uddannelse eller LVU har været i beskæftigelse svarende til ca. 90 pct. af tiden siden afslutning af deres højeste fuldførte uddannelse, mens personer med KVV eller MVU har været i beskæftigelse svarende til hele perioden siden fuldført uddannelse jf. Figur 4. Personer med grundskole som højeste uddannelse har været i beskæftigelse svarende til ca. 60 pct. af tiden siden deres eksamen.

Figur 3 Tiden siden uddannelsesafslutning, 60-årige, 2016

Anm.: Opgørelsen ser på antal år siden afslutningen af personernes højeste fuldførte uddannelse.
 Kilde: Egne beregninger på baggrund af Danmarks Statistik.

Figur 4 Beskæftigelse ift. tid siden afsluttet uddannelse, 60-årige, 2016

Anm.: Jf. anm. til Figur 3 samt Boks 1.
 Kilde: Egne beregninger på baggrund af Danmarks Statistik.